

Управління культури
Сумської обласної державної адміністрації

Місто ЯРОСЛАВНИ

№4 (58) жовтень–грудень 2020 р.

Газета комунального закладу Сумської обласної ради
«Державний історико-культурний заповідник у м. Путивлі»

КАЛЕНДАР ПАМ'ЯТНИХ ДАТ (жовтень–грудень)

9 жовтня – День художника;

14 жовтня – День захисника України;

18 жовтня – 110 років від дня народження Дмитра Тарасовича Березовця (1910–1970), кандидата історичних наук, відомого українського археолога. У 1947 р. проводив розкопки в Путивлі, досліджував харівський скарб. Досліджував на Сумщині пам'ятки волинцевської та роменської культур;

20 жовтня – 70 років від дня народження Надії Степанівни Гудилко, художника-реставратора, майстра декоративного розпису, заслуженого майстра народної творчості України, члена Національної спілки майстрів Національного мистецтва України, уродженки с. Линове Путивльського району Сумської області;

22 жовтня – 150 років від дня народження Івана Олександровича Буніна (1870–1953), письменника, лауреата Нобелівської премії; захоплювався «Словом о полку Ігоревім»;

28 жовтня – 76-та річниця вигнання нацистських загарбників з України;

9 листопада – День української писемності та мови; Всеукраїнський день працівників культури та аматорів народного мистецтва;

21 листопада – День Гідності та Свободи;

28 листопада – День пам'яті жертв голодоморів;

6 грудня – День Збройних сил України;

14 грудня – День вшанування учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС;

22 грудня – 65 років від дня народження Віктора Борисовича Звагельського, кандидата філологічних наук, відомого краєзнавця на Сумщині, почесного громадянина Путивля, дослідника «Слова о полку Ігоревім»;

24 грудня – День працівників архівних установ;

27 грудня – 425 років від дня народження Богдана (Зіновія) Хмельницького (1595–1657), гетьмана Війська Запорозького, очільника Гетьманщини (1648–1657).

Всеукраїнська археологічна конференція

Варвара ІЛІНСЬКА – видатна дослідниця Скіфії (до 100-річчя від дня народження)

Відкриття конференції

У стародавньому Путивлі з 7 по 10 жовтня 2020 року проходила Всеукраїнська археологічна конференція, присвячена 100-річчю ювілею від дня народження видатного скіфознавця, доктора історичних наук Варвари Андріївни Іллінської. Співорганізаторами виступили Інститут археології НАН України та Державний історико-культурний заповідник у м. Путивлі.

Місцем проведення меморіального археологічного форуму став Путивльський краєзнавчий музей – філія Державного історико-культурного заповідника в м. Путивлі. І це не випадково: поблизу Путивля молода дослідниця В.А. Іллінська рівно 70 років тому провела археологічні розкопки на Ши-

ривському городищі скіфської доби. Нині це укріплене поселення протягом вже чотирьох років вивчається спільною експедицією Інституту археології НАН України та Державного історико-культурного заповідника у м. Путивлі (керівник – Дмитро Володимирович

(Продовження на 2-й стор.)

(Продовження. Початок на 1-й стор.)

Каравайко, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник Відділу археології раннього залізного віку Інституту археології НАН України).

У роботі конференції взяли участь кілька десятків науковців, серед яких п'ять докторів історичних наук, 14 кандидатів із різних інституцій України (Київ, Харків, Суми, Котельва та інші), зокрема з Інституту археології НАН України, Музею історичних коштовностей України (філія НМІУ), Київського Національного університету культури і мистецтв, Національного університету академії «Києво-Могилянська академія», Інституту філософії імені Г.С.Сковороди НАН України, Харківського Національного університету імені В.Н. Каразіна, Історико-культурного заповідника «Більськ» у селищі Котельва Полтавської області тощо.

Окрім ювілейної доповіді доктора історичних наук Сергія Анатолійовича Скорого, присвяченої науковому та життєвому шляху В.А. Іллінської, була заслухана низка доповідей, що торкалися різноманітних та важливих питань археології раннього залізного віку Східної Європи, в тому числі старожитностей Сумщини. Йдеться про виступи: Сергія Анатолійовича Скорого – Романа Віталійовича Зимовця – Віталія Миколайовича Окатенка, Віктора Івановича Клочка, Дмитра Володимировича Каравайка, Дениса Сергійовича Гречка, Євгенії Олександрівни Величко – Юрія Богдановича Полідовича, Любові Степанівни Клочко, Ірини Борисівни Шрамко, Станіслава Анатолійовича Заднікова, Оксани Валентинівни Ліфантій, Костянтина Юрійовича Пеляшенка, Олексія Володимировича Короті – Євгена Миколайовича Осадчого.

У виставковій залі музею, де проходив форум, було улаштовано невелику виставку з експонатів, що стали результатом цікавих археологічних напрацювань археологічної експедиції під керівництвом Д.В. Каравайка.

Основними знахідками є уламки горщиків, кістки тварин, глиняні грузила для ткацького верстата, глиняні пряслиця для веретена, уламки залізних голок, бронзові наконечники до стріл та кам'яні хлібці. Для науковців усі знахідки мають велике значення. То ж за чотири археологічних сезони, відданих дослідженню Ширяївського городища – пам'ятки національного значення залізного віку скіфської доби, Дмитро Володимирович зробив вагомий внесок у розуміння тих процесів, які відбувалися на той час на території путивльської землі. Його багаж теоретичної та практичної археології значно доповнить скарбниці вітчизняної та Європейської науки.

Слід особливо підкреслити, що до початку конференції її учасникам були видані невеликі збірки тез доповідей,

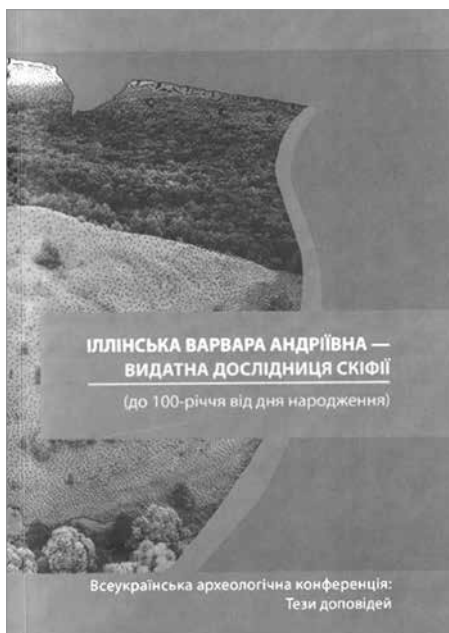
Учасники форуму у виставковій залі Путивльського краєзнавчого музею

Цікава доповідь Ю.Б. Полідовича з Києва

Нові знахідки археологів – майбутні експонати музейної експозиції

Збірка тез до конференції

що вийшли з друку завдяки фінансовій підтримці ДП «НДЦ ОАСУ» та технічної й інформаційної підтримки ВГО «Спілка археологів України».

Вельми цікавою стала культурна програма конференції. Науковці мали нагоду ознайомитися не тільки з дуже привабливою експозицією Путивльського краєзнавчого музею, історичними місцями Путивля, а й побувати в декількох чудових філіях заповідника: Музеї горюньської культури в селі Нова Слобода, Спадщанському лісі, де знаходиться Музей партизанської слави і два нові – Музей зброї та військової техніки та Музей «Парк радянського періоду».

Залишило дуже позитивне враження і знайомство з Мовчанським жіночим монастирем, який вражає красою архітектури та чудовими квітами.

Слід підкреслити, що в досить тривалу підготовку цієї меморіальної конференції зробили чималий внесок як спеціалісти Відділу археології раннього залізного віку Інституту археології НАН України Дмитро Володимирович Каравайко, Денис Сергійович Гречко, Олексій Олександрович Крютченко, так і представники колективу Державного історико-культурного заповідника у м. Путивлі на чолі з його директором Сергієм Володимировичем Тупиком – заслуженим працівником культури України, серед яких, перш за все, слід назвати Олену Володимирівну Качуру – старшого наукового співробітника заповідника відділу пам'яткоохоронної роботи та археології.

Учасники конференції дуже вдячні співробітникам заповідника за чудово організовану роботу конференції та щирий прийом.

**Сергій СКОРИЙ,
Дмитро КАРАВАЙКО,
Денис ГРЕЧКО,**

*співробітники Інституту археології
НАН України*

*В останні хвилини закриття форуму**У Музеї горюньської культури в с. Нова Слобода**У Музеї «Парк радянського періоду» в Спадщанському лісі*

До 70-річчя від дня народження Н.С. Гудилко

«Душею Україну осягну»

Н.С. Гудилко

На вернісажі було розміщено п'ятдесят витворів народного мистецтва майстрині, за тематикою пов'язаних з національними традиціями українців, рідною Сумщиною та її спадщиною. Твори окреслили сім основних блоків: «Сумщина – писанковий край», «Україна козацька», «Шевченківська тематика», «Зимові різдвяні свята», «Пори року», «Птахи та квіти», «Дитячі сюжети». Цікавою є техніка виконання робіт: розписи на склі, картоні, папері та полотні; вишивки на рушниках та елементах жіночого вбрання; авторські ляльки та цікаві витинанки. За словами майстрині, кожен експонат виставки – це своєрідний симбіоз уроків рідної бабусі, традицій путивльської землі, де народилася, та звичаїв усієї Слобожанщини.

Це вже не перша творча зустріч з Надією Гудилко в стінах Путивльсько-

Під такою назвою у виставковій залі Путивльського краєзнавчого музею – філії Державного історико-культурного заповідника в м. Путивлі восени 2019 року широкому загалу була представлена персональна виставка Надії Степанівни Гудилко – заслуженої майстрині народної творчості, члена Національної спілки майстрів народного мистецтва України, лауреата обласної премії імені Пилипа Рудя, реставратора Сумського художнього музею імені Никанора Онацького.

На виставці «Душею Україну осягну»

Слова вітання та вдячності Н.С. Гудилко від директора заповідника С.В. Тулика

го краєзнавчого музею, до фондової колекції якого вона передала 33 авторські роботи.

Народилася Н.С. Гудилко 20 жовтня 1950 року в багатодітній селянській родині в селі Линове Путивльського району, де здавна мешкають горюни, відомі своєю унікальною етнокультурою: звичаями, традиціями, обрядовістю, піснями тощо. Велика родина умільців займалася народними ремеслами: ткацтвом, прядінням, малюванням, вишивкою, лозоплетінням та деревообробкою. Найулюбленішим предметом дівчини в школі було малювання, що й вплинуло на подальший вибір професії.

Однак не одразу усвідомила себе Надія народним майстром, носієм традицій, хоча до творчості потяг мала великий. Спочатку навчалася в Сумському кооперативному технікумі (1965–1968),

Н.С. Гудилко. Самотній птах. Розпис на склі. 1995 р.

потім – у Тернопільській республіканській школі декораторів-рекламістів (1969). Понад двадцять років працювала рекламістом у комбінаті Сумської обласної споживчої спілки. Оздоблювала вітрини та інтер'єри магазинів. Чекачила, робила вітражі й мозаїку з підручних матеріалів. Малювала також на склі великих вітрин, не підозрюючи, що колись створить авторські композиції – так зване розписне скло. Це допомогло набути багатого практичного досвіду, творчих навиків, певної художньо-технічної практики.

Як дар долі сприйняла Надія Степанівна новий етап свого життя і діяльності – роботу в Сумському обласному художньому музеї ім. Никанора Онацького (з 1995 р.), де вона й досі працює реставратором. За двадцяти п'ятирічну творчу працю у музейному колективі склалися цілі серії її чудових вишивок, привабливих ляльок-мотанок, різ-

нобарвних писанок, різнокольорових розписів.

Надія Гудилко – художниця з неповторним авторським стилем. У більшості робіт Надії Степанівни – дух України. Саме вона в 2016 році брала участь у розписі великої писанки, яка зайняла перше місце на Параді писанок на Дні Незалежності України в Києві.

Головна тема її виставок – любов до природи, людей і Батьківщини, розкрита в творах «Усміхнені соняхи», «Мені наснилося село», «Куточок рідної землі». Окремий розділ її пересувних авторських експозицій містами Сумщини присвячений мистецтву витинанки – складних паперових ажурних візерунків. Усі вони теж є її зізнанням у любові рідній землі та отчому дому.

Багато мистецьких творів Надії Степанівни є своєрідними оберегами і займають чільне місце не тільки в музеях, а й в домівках як мешканців області, так

Н.С. Гудилко. Осінній мотив. Розпис на склі. 1999 р.

і українців за кордоном. Вона активна учасниця обласних та Всеукраїнських мистецьких виставок від 1995 року. Ім'я талановитої майстрині народної творчості Сумщини занесене до Енциклопедії сучасної України (т. 6, с. 586), яка з 2001 року видається Інститутом енциклопедичних досліджень Національної академії наук України.

Мистецьке середовище, в якому знаходиться майстриня, живить її, надихає на творчість, сприяє духовному розвитку. Тож хочеться побажати цій чудовій людині в ювілейний День її народження міцного здоров'я, гарного настрою. Щоб життя Ваше, вельмишановна Надіє Степанівно, було барвисте як палітра, а доля – як золота фарба приносила достаток, натхнення, гармонію в душі на втілення нових ідей.

Тетяна ВЕДМІДЬ,
науковий співробітник
Путивльського краєзнавчого музею

Церковне життя путивльського краю в ХХ столітті

ПУТИВЛЬСЬКА ГОЛГОФА

На момент більшовицького перевороту 1917 року Путивльський повіт входив до складу Курсько-Белгородської єпархії і був розподілений на чотири благочинницьких округи. У місті діяло дев'ять кам'яних церков, а в повіті – майже п'ятдесят парафіяльних храмів.

Також на території повіту знаходилися три чоловічі монастирі (всі на честь Різдва Пресвятої Богородиці): Путивльський Молченський Печерський (трикласний) і знамениті заштатні Глинська та Софронієва пустині. За-

(Продовження на 6-й стор.)

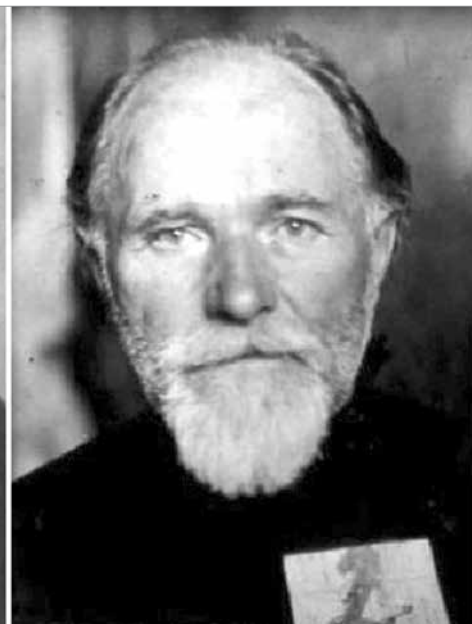

Воскресенська церква після закриття зі зламаними звершеннями. 1934 р.

(Продовження. Початок на 5-й стор.)

гальна кількість ченців та послушників складала майже 700 осіб. З чернечими обителями нова влада не панькалася. Спочатку монастирі реорганізували в трудові артілі, що дало змогу протриматися їм декілька років. У травні 1922 року в усіх храмах і обителях повіту, з характерним для того часу цинізмом, провели кампанію з вилучення церковних цінностей під приводом допомоги мешканцям Поволжя, які потерпали від страшного голоду. Всього з 57 церков було вилучено: «срібла 36 пудів, 36 фунтів, 76 золотників і 52 частки; золота 2 фунти, 40 золотників і 67 часткою; дорогоцінного каміння: алмазів 16, діамантів 19». У вересні 1922 року всі три монастирі ліквідували.

У Путивльському монастирі було організовано повітовий будинок інвалідів, а в більш упорядкованих Глинській та Софронієвій пустинях розмістилися

Микола Іваненко – протоієрей Воскресенської церкви. 1937 р. (ліворуч) і в 1949 р. (праворуч)

Іоанн Шафранов – священник Воскресенської церкви

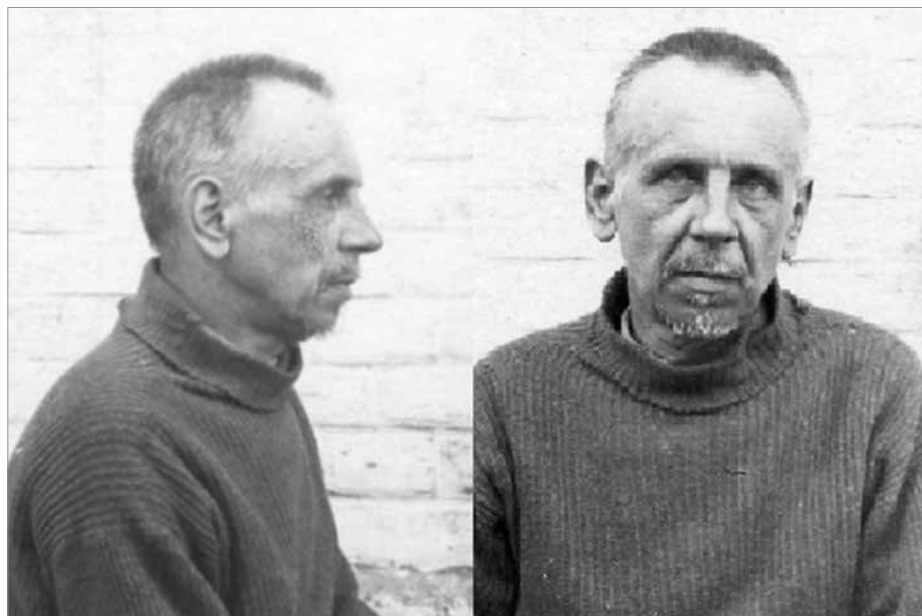
дитячі містечка «імені Леніна» (у першій обителі) та «Новий Світ» (у другій), куди помістили дітей, евакуйованих з Поволжя. Десять старих ченців опинилися в Путивльському будинку інвалідів в якості підопічних. Решта з братії – осіли в Путивлі, Новій Слободі, Шалигиному, Берюсі та інших селах. Протягом короткого часу всіх «колишніх» ченців було взято на облік ОДПУ, причому, всім було наказано виїхати «за місцем, звідки походить». Однак ченці виїжджати не поспішали. Одним «заважав брак коштів щодо повернення на батьківщину», іншим – «відсутність осілості», тому що нікуди було їхати, а деякі в анкеті вказували, що залишаються тут «в очікуванні відкриття монастиря». Декільком монахам вдалося залишитися при «містечках» в якості обслуги. В анкетах ченців зазначені такі види занять «колишніх» чен-

ців: «пекар», «тесляр», «шкіряник», «фельдшер», «водопровідник», «кравець», «городник» тощо.

Глинський ієродиякон Герман (Камський) організував у період непу борошномельну артіль, взявши в оренду колишні сеймські млини Глинської пустині. Млини ці знаходилися на західній околиці Путивля, нижче міста за течією р. Сейм, і представляли собою ціле обійстя. У житловому двоповерховому корпусі (ще в 1893 році) був влаштований домовий Михайлівський храм, який став осередком духовного життя артільщиків. Серед працюючих там були і канонізовані нині Іуліан (Романцов, у схімі Серафим) і Андронік (Лукаш). Згодом сюди ж, на млини, приїхав і колишній настоятель Глинської пустині – архімандрит Нектарій (Нуждин). Отже, націоналізовані чернечі млини представляли собою Глинську обитель у вигнанні. Великою

втіхою для братії були приїзди милоствитого Владика – святителя Павлина (Крошечкіна). Один з таких приїздів відображений на світлині, зробленій путивльським фотографом Яковом Кириловичем Фесиком. До теперішнього часу ще не встановлено, доки проіснувала артіль при млинах. Остання згадка про неї відноситься до 1925 року.

На нижньому (Примісько-Слобідському) кладовищі Путивля досі збереглася могила Глинського постриженника, ієромонаха Гамаліїла (Георгія Дмитровича Ковиршіна). У середовищі віруючих путивльських старожилів ім'я цієї людини було оточене ореолом святості і мучеництва. Поруч з могилою о. Гамаліїла похований Микола Олександрович Покровський (1928–2005), який розповідав авторові цих рядків, що, будучи ще дитиною, він випадково став свідком мученицької смерті отця Гамаліїла, якого розстріляли на березі річки

Священник Микола Смирнов

Сейму, біля самої води. До пізнього вечора тіло небіжчика пролежало в прибережній траві, а з настанням темряви – знайшло останній спочинок на кладовищі.

Трагічно склалася доля ще трьох глиньських ченців. Так, ієромонах Амвросій (Татаринів), перед самим закриттям монастиря, був відряджений як парафіяльний священник до села Антики, поблизу Путивля. Батьושка оселився у великому парафіяльному будинку. Люди згадували, що він часто повторював слова: «Амвросій Антики не бросит». Після закриття обителі о. Амвросій прихистив двох побратимів по постригу – ієромонаха Іларіона (Нікольников) та ієродиякона Ілюдора (Козлова). Всіх трьох було взято на облік 29-30 червня 1926 р. Путивльським районним адміністративним відділом як служителів релігійного культу, які мешкають в с. Антики.

Приблизно в 1930 році, вночі, до парафіяльного будинку проникли двоє комсомольців. Довго знущалися над ченцями. Після чого, зламавши всім трьом хребти об спинку ліжка, вбили. Нелюди винесли все цінне з будинку. Монахів поховали на кладовищі, яке при будівництві птахоферми стерли з лиця землі. Будинок, де сталася трагедія, зберігся. А в приміщенні сільського храму в 1936 році улаштували школу.

Незважаючи на всілякі перешкоди та утиски, 1920-ті роки пройшли для Церкви та духовенства більш-менш стабільно: ліквідувавши монастирі та каплиці, влада, ніби, заспокоїлася, всіляко демонструючи дотримання радянського законодавства. Парафіяльні храми не тільки не зачинялися, а навпаки, відомо про документально підтверджені факти щодо освячення храмів у селах Нові Вирки та Зінове (1925 г.). Разом з цим, градус атеїстичної пропаганди невинно зростає: радянське суспільство готувало до того жахіття, що почалося в 1930-х роках.

Згортання політики непу співпало з початком повномасштабного наступу на релігію. Однією з перших (у 1929 році) було закрито Михайлівську церкву в с. Бунякине. Причиною послужило те, що приміщення храму, прибудоване до будівлі школи, на думку вчителів, «заважало нормальному перебігу навчального процесу».

На масниці 1930 року було закрито Іллінську церкву в Линовому. Причому, наскільки дозволяють доступні на цей час архівні документи, при закритті храму виникла «волинка» – або свого роду повстання. Настоятеля линовської церкви о. Іоанна Гуторова заарештували 20 травня того ж року. Відбувши три роки в концтаборі, він повернувся до сім'ї в Путивль. Судячи з матеріалів архівно-слідчих справ інших священників, до самої смерті отець Іоанн пе-

ребував на нелегальному становищі, постійно знаходячись у бігах. Помер 14 вересня 1940 року.

Найбільший сільський храм Путивльщини – церкву Різдва Пресвятої Богородиці в Новій Слободі влада закрила в 1930 році. Проте громада не здавалася, наполегливо боронячи своє право молитися в храмі.

Як свідчать документи, незабаром, після закриття, віруючим вдалося у судовому порядку добитися відкриття величній церкві. Однак, у 1933 році храм все ж таки знову закрили та придали «некультового виду», розібравши баню та дзвіницю.

У селі Вошинине церкву також закрили у страшному 1933 році. Приводом послужило те, що староста та декілька заможних селян сховали у храмі зерно. Було заарештовано настоятеля – ієромонаха Глиньської пустині Патрикія (Тверітінова), уродженця села, який не мав до «куркульського» зерна жодного стосунку.

Найбільш яскравим стало повстання в селі Берюх (нині Рудневе), про яке свідчить архівний документ: «14-го грудня 1929 року група активістів села Берюхова, в кількості 6 чоловік, на чолі з Кадуріним Микитою та Брітківим Опанасом, змовившись, вирішили самостійно провести зняття церковних дзвонів.... Захопивши пилу та молот, ця група попрямувала до дзвіниці та почала відпилувати дзвони...У цей час з'явилася односельчанка Парамонова Марія (середнячка), яка підняла вереск з метою протидії подальшому руйнуванню дзвіниці. Дивлячись на те, що

Черниця Пелагія (Сухих) – учасниця повстання в Берюсі в 1929 р.

Симеон Іллінський – протоієрей церкви Миколи Великоріцького

ініціатори не тільки знімають дзвони, а й збираються їх розбити молотом, вдарила на сполох, внаслідок чого зібрався натовп до 300 осіб». Виникла бійка. Активісти та їхні прихильники, які опинилися в меншості, вирішили сховатися в сільраді. Однак звідти їх викурили димом. До кінця 1929 року багато селян було розкуркулено. Тому конфлікт навколо храму і дзвонів частково був використаний для розправи зі своїми кривдниками. Коли били активістів, присутні чули гучні вигуки: «Це тобі за продаж майна Скорягіна (було продано млин за хлібзаготівлі)», «Це тобі за свиней і наше майно!».

Наступного дня до Берюху прибула ЧОП (частина особливого призначення), 15 осіб – учасників «волинок» негайно заарештували. Під час розгляду справи пролунали слова щодо розстрілу деяких осіб. Однак до цього не дійшло – всі заарештовані отримали різні терміни ув'язнення та висилки.

Не обійшлося без сутичок при закритті церков і в інших селах району.

Стосовно ж Путивля. У вересні 1929 року розібрали «Імператорську» Олександрівську каплицю на Торговій площі.

П'ятого жовтня 1933 року «загальні збори робітників путивльської МТС» зажадали від райвиконкому «закриття Благівіщенської церкви та обладнання її під театр». Велична ампірна Благівіщенська церква, збудована на честь перемоги над Наполеоном у вій-

(Продовження на 8-й стор.)

(Продовження. Початок на 5-й стор.)

ні 1812 року, була закрита і спотворена (розібрано бані, найвищу дзвіницю в місті, зроблено надбудови). За спогадами старожилів, будівельники не змогли вирішити технічну задачу та дійти згоди, як саме зробити перекриття над центральним об'ємом, який після демонтажу стовпів та склепінь перетворився на величезну порожнину. Театр з церкви так і не вийшов, а руїни розібрали вже на початку 1960-х років.

Шедевр народної путивльської архітектури – Воскресенську церкву (1762 року забудови) було закрито 26 травня 1934 року – на Троїцьку батьківську суботу. Священники Микола Іваненко та Іоанн Шафранов, разом із парафіянами, прийшли, щоб звершити святкову всеношну до дня Святої Трійці. Однак знайшли двері свого храму опечатаними.

З того ж дня стає невідомою подальша доля головної святині міста – Путивльської ікони Пресвятої Богородиці, явленої 2 (15) травня 1600 року. Над храмовою спорудою довго знуцалися, а остаточно стерли з лиця землі вже на початку 1970-х. Церкву Миколи Можайського (або «Горно-Микільську») закрили наступного дня, на свято Святої Трійці (27 травня 1934 р.), а в 1938 р. повністю розібрали на цеглу.

Тридцять першого липня 1934 року помер настоятель Спасо-Преображенського собору, протоієрей Андрій Петров. А вже у вересні того ж року в соборі розмістилася експозиція Путивльського краєзнавчого музею.

Влада закривала храми один за одним, але священники не втрачали зв'язку зі своїми парафіянами. Треби, як і раніше, відбувалися по домівках, а на літургії духовенство і віруючі продовжували ходити до вцілілих храмів. Так, під час страшного 1937 року на весь район чинною залишалася тільки церква Миколи Великоріцького.

Цей храм двоповерховий, з двома вівтарями: на першому поверсі знаходиться теплий Микільський, а на другому – холодний Введенський. У нижньому храмі продовжували служити настоятель, протоієрей Симеон Іллінський, а в верхньому – всі священники із закритих церков. Старшим за посадою був благочинний протоієрей Анатолій

Косминський. Як свідчив на допиті один із священників: «Косминський, зібравши нас усіх у вівтарі, заявив, що ми збилися всі в одну церкву тому, що інші церкви закриті. Такий стан далі терпіти не можна. Нам необхідно домогтися через віруючих відкриття хоча б однієї ще церкви в місті». Відвідування богослужінь, особливо в святкові дні, ставало справжньою мукою для віруючих. Як зазначав у своїх свідченнях о. Іоанн Шафранов, Микільський храм «... тісний, розрахований на 200 осіб, а відвідують його 1000 – 1500 чоловік, людям доводиться стояти у дворі під дощем і снігом». Як неважко здогадатися, клопотання та вимоги ці не мали ніяких наслідків.

Розібравшись зі спорудами, боготорча влада взялася за людей. Йшов страшний для духовенства і віруючих 1937 рік.... Двадцять третього травня заарештували отця Миколу Іваненка, 2 липня прийшли за Анатолієм Косминським і Костянтином Костюком, а 3 липня настала черга Іоанна Шафранова і Миколи Смирнова. Останнім із міських священників було заарештовано настоятеля Микільсько-Великоріцької церкви, протоієрея Симеона Іллінського. З арештом останнього в Путівлі не залишилося легальних (тобто тих, що мали світську реєстрацію) священнослужителів.

Священники Анатолій Косминський та Костянтин Костюк були розстріляні в Чернігівській в'язниці 2 листопада 1937 року. Протоієрей Симеон Іллінський помер від рожистого запалення шкіри в Глухівському ДОПРі 25 січня 1938 року. Священник Іоанн Шафранов помер в концтаборі 13 травня 1942 року від серцевого нападу (швидше за все, його, вкрай знесиленого і змученого, просто добили). Священник Микола Смирнов відбув 10 років у концтаборі і вийшов на свободу, але до священнодійства (у всякому разі відкритого) він вже не повернувся. Помер 18 травня 1961 року.

По-іншому склалася доля священника Миколи Іваненка. Відбувши 10 років у таборах, у 1947 році він повернувся до Путівля. Його було призначено штатним священником до Спасо-Преображенського собору. Однак служба його в храмі тривала недовго: у червні

1949 року він знову був заарештований за тими ж звинуваченнями, що і в 1937 році, знову засуджений та висланий до Казахстану – в Ціліноград (нині місто Нур-Султан). На рідну землю він вже не повернувся. Помер 27 жовтня 1964 року.

Назвемо імена ще двох пастирів. Так, ієромонах Іоаким (Кречетов), настоятель Троїцької церкви в с. Зінове, був арештований 19 жовтня 1937 року. Засуджений до 10 років ВТТ. Подальша доля його невідома. У 1923 році згоріла нова (освячена в 1912 р.) церква на хуторі Смоляниновому. Священник Дмитрій Рублевський спробував організувати піклування щодо відновлення храму, але влада не дозволила. Отця Дмитрія заарештували 20 квітня 1938 року, а потім прийшла черга і до його помічників, активних мирян – Івана Дмитровича Бровкіна (21 квітня) та Олексія Яковича Вороніна (24 квітня). Усі троє проходили по одній справі. Їх заарештувала «трійка», а 16 травня того ж року в Чернігівській в'язниці страждальців було розстріляно.

Цікава деталь. В архівно-слідчих справах розстріляних священнослужителів немає жодної фотографії, тобто катам мало було того, що вбили цих людей, потрібно було ще стерти будь-яку пам'ять про них. Світлини Анатолія Косминського і Костянтина Костюка поки не виявлені, а ось світлини Симеона Іллінського та Дмитрія Рублевського (зберігається в фондах ДІКЗ) знайдено в сімейних архівах приватних осіб.

До початку Другої світової війни все духовне життя Путівля та його округи сховалося в підпілля. Створена у 1939 році Сумська область належала до переліку «безбожних» областей, тому жоден храм не може похвалитися тим, що його двері ніколи не зачинялися. Потай здійснювали свій молитовний подвиг останній настоятель Глинської пустині, архімандрит Нектарій (Нуждин), ієромонах Анастасій (Чаплигін), протоієрей Костянтин Соколов та інші. З початком тимчасової німецької окупації краю церковне життя вийшло з підпілля, почався новий етап буття православ'я на Путивльській землі.

Олександр ЧУРОЧКІН,
протоієрей

Засновник: комунальний заклад Сумської обласної ради
«Державний історико-культурний заповідник у м. Путівлі»

Свідоцтво про реєстрацію:
СМ №471/93Р від 11.12.2009 р.

Адреса редакції: 41500, Сумська область, м. Путівль, вул. Кралецька, 70.
тел.: (05442)5-34-10.

e-mail: gazeta-dikz@ukr.net.

Електронна версія на сайті – <http://www.putivl-1000.net/>

Редакція газети «Місто Ярославни» запрошує до співпраці краєзнавців, науковців, істориків, літераторів.

Газета «Місто Ярославни»

Редакційна колегія:

Сергій ТУПИК

Олена ЛІСПЬОШКІНА

Надія СТОРЧАКА

Наклад – 500 прим. **Замовлення № 300.**

Верстка і друк: ФОП Щербина І.В.,
тел.: (0542)78-18-25

Розповсюджується безкоштовно